УДК 159.922:356.13(043.3)

DOI: 10.31339/2617-9598-2019-1(3)-44-54

Волинець Наталія Валентинівна

кандидат психологічних наук, доцент,

старший науковий співробітник

відділення організації наукових досліджень

науково-дослідного відділу

Національної академії Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького

РЕКОМЕНДАЦІЇ ВІЙСЬКОВИМ КАПЕЛАНАМ ПРИКОРДОННОГО ВІДОМСТВА ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ОСОБИСТІСНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті представлено рекомендації військовим капеланам прикордонного відомства з питань підвищення рівня та збереження особистісного благополуччя персоналу Державної прикордонної служби України. Показано, що соціально-психологічна підтримка, психологічна просвіта та профілактика військовими капеланами проблем, пов'язаних з підвищенням рівня та збереження особистісного благополуччя прикордонників передбачає соціально-психологічне спрямування активності, рефлексії, осмислення та активізації прикордонників у напрямках особистісної здійсненності життя, переживання особистісної гармонії та активізацію власної самоефективності, спрямуванні активності на розвиток професійної компетентності та самореалізацію, мотивацію для здійснення професійної діяльності, професійний розвиток та досягнення, а також здійснення індивідуальної душпастирського супроводу та опіки особового складу прикордонного відомства.*

***Ключові слова:** особистісне благополуччя, військові капелани, персонал Державної прикордонної служби, соціально-психологічна підтримка, психологічна просвіта та профілактика.*

Постановка проблеми. Питання психологічного забезпечення професійної діяльності в контексті психологічного забезпечення особистісного благополуччя персоналу та військовослужбовців силових структур в різних країнах світу, у тому числі в Україні, є вкрай актуальним. Оскільки особистісне благополуччя персоналу Державної прикордонної служби України (далі – ДПС України), яке розглядається, по-перше, як глобальне, цілісне суб'єктивне рефлексивне переживання прикордонниками позитивності та значущості власного «Я-існування» в цілому та через призму їхнього життєздійснення в середовищі професійної діяльності, що репрезентує інтегральну оцінку життя, позитивні афекти стосовно виконуваної роботи, організаційного середовища та, як наслідок, життя в цілому, і, по-друге, як суб'єктивне переживання-проживання ситуативного досвіду в контексті професійної діяльності в складних особливих та екстремальних умовах забезпечення ефективної охорони державного кордону, як гармонійне поєднання вкладених зусиль для здійснення роботи, досягнутих цілей роботи та отриманої вигоди (винагороди, визнання, перспектив тощо), воно

визначає не лише якість життя прикордонника, а й якість виконання ним завдань з охорони державного кордону та прикордонної безпеки держави загалом. Відсутність комплексних психодіагностичних методик та прикладних методик наукових програм психологічного супроводу, підтримки, допомоги щодо цільового впливу на різні аспекти особистісного благополуччя прикордонників вимагає розробки заходів його психологічного забезпечення. Відповідно до Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Державній прикордонній службі України за № 1430/29560 від 2 листопада 2016 р. основним призначенням військового священика (капелана) є задоволення релігійних потреб особового складу ДПС України та зміцнення позитивних рис характеру й моральних цінностей [1]. У межах правового поля здійснення професійної діяльності військові капелани ДПС України можуть надавати психологічну допомогу з питань підвищення рівня та збереження особистісного благополуччя прикордонників у напрямках соціально-психологічної підтримки та психологічної просвіти та профілактики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У багатьох провідних країнах світу в збройних силах активно розробляються та впроваджуються заходи психологічного забезпечення благополуччя військових. Так, наприклад, американський прикордонний патруль має давню історію підтримки своїх співробітників і є лідером в рамках розробки надійних програм їхньої підтримки з метою збереження стійкості під час виконання професійних обов'язків. Так, команда національних критичних інцидентів, яка складається з капеланів та фахівців з психічного здоров'я, здійснює оцінку та супровід щоденних операцій прикордонного патруля, її діяльність орієнтована на мінімізацію впливу на благополуччя прикордонників, вона підтримує їх та надає психологічну допомогу. Ця команда фахівців реалізує цільову програму управління стресом, орієнтуючись на роботу з особистісною чесністю (правдивістю, справжністю переживань), поведінкою та стійкістю (тобто здатністю до відновлення від неблагополуччя), які визначаються ключовими чинниками здатності прикордонного патруля США ефективно виконувати місію [2]. Окрім того, Департаментом внутрішньої безпеки США реалізується Програма підтримки різних рівнів «Прикордонний патруль» у всіх секторах з підтримкою та наглядом від штаб-квартири прикордонного патруля, місія якої полягає в тому, щоб пропонувати конфіденційну допомогу та підтримку всім співробітникам прикордонної служби та членам їх сімей у випадках виникнення особистісних потреб або внаслідок травми [3]. Програма надає емоційну підтримку, допомагає працівникам стосовно проблем, які виникають на роботі або в особистих питаннях, реагує на критичні інциденти і спрямована на сприяння загальному благополуччю прикордонників [2]. Пентагон приділяє увагу і службі капеланів, що обумовлено їх важливою роллю в зміцненні психологічної стійкості американських військовослужбовців. Вони виступають в ролі

радників і консультантів командирів частин і підрозділів із питань релігії та морально-психологічного стану особового складу, а також надають значну допомогу у вихованні солдатів, сержантів, офіцерів, ґрунтуючись на морально-етичних і гуманістичних принципах. Інститут капеланів у збройних силах країни, представлений більш ніж 120 релігійними конфесіями, грає величезну роль у житті армії і флоту США, будучи однією з найстаріших служб у американських збройних силах (створений у липні 1775 р.). Всього в збройних силах США близько 2 500 офіцерів-капеланів (удвічі менше перебуває в резерві національної гвардії). За даними зарубіжного військового огляду, військово-політичне керівництво США вважає підтримку морально-психологічного стану особового складу збройних сил одним із пріоритетних напрямків у сфері забезпечення національної безпеки. Це пов'язано з прагненням знизити вплив негативних чинників на психічний та емоційний стан військовослужбовців і тим самим підвищити їх готовність до виконання бойових завдань [4, с. 61–62]. У межах загальної концепції підтримки німецьких військовослужбовців, що зазнали впливу психічних навантажень, розгорнуто «психосоціальну мережу» (до складу якої залучені медична служба, психологічна служба, соціальна служба та військові капелани). Це дає змогу військовослужбовцям отримувати компетентну психологічну підтримку. Тих військовиків, яким ця підтримка не допомагає, для подолання наслідків навантажень повертають на батьківщину (щорічно їх чисельність сягає близько 200 осіб) [4, с. 107].

В Україні особливості професійної діяльності військових капеланів перебувають на етапі теоретичних та прикладних розробок, і досліджень, присвячених діяльності військових капеланів з питань психологічного забезпечення особистісного благополуччя різних категорій персоналу ДПС України, які здійснюють охорону державного кордону, не проводилося.

Мета статті – висвітлення напрямків та особливостей надання психологічної допомоги військовими капеланами прикордонного відомства з питань підвищення рівня та збереження особистісного благополуччя персоналу ДПС України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Положення про організацію психологічного забезпечення діяльності Державної прикордонної служби України № 829 від 06.10.2008 р. психологічним забезпеченням є сукупна узгоджена діяльність його суб'єктів, спрямована на досягнення психологічної готовності та оптимальної працездатності військовослужбовців, державних службовців та працівників за трудовим договором Державної прикордонної служби України (далі – персонал) до виконання завдань з охорони державного кордону, підвищення ефективності оперативно-службової діяльності персоналу, формування, зміцнення та відновлення його оптимального психологічного стану, забезпечення соціально-психологічного благополуччя та збереження психічного здоров'я персоналу, запобігання виникненню професійної деформації персоналу шляхом

цілеспрямованого використання науково обґрунтованих форм, методів і засобів психологічної науки [5].

Відповідно до Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Державній прикордонній службі України за № 1430/29560 від 02 листопада 2016 р. основними напрямками діяльності військового священика (капелана), що орієнтовані на забезпечення особистісного благополуччя прикордонників, є: задоволення релігійних потреб військовослужбовців, релігійно-освітня робота, індивідуальний підхід у роботі з особовим складом, соціально-доброчинна діяльність, задоволення релігійних потреб сімей військовослужбовців та ветеранів. Основними завданнями військового священика (капелана), спрямованими на психологічне забезпечення особистісного благополуччя прикордонників у зазначеному Положенні визначено:

- організацію та проведення молитов, богослужінь, благословень, урочистих і поминальних заходів та інших релігійних обрядів і культів, пов'язаних із задоволенням релігійних потреб військовослужбовців, з урахуванням державних та релігійних свят та ознайомлення військовослужбовців з основами релігійного вчення;

- виховання у військовослужбовців високого патріотичного почуття та бойового духу на основі морального і духовного потенціалу релігійної та культурної спадщини українського народу; виховання у військовослужбовців толерантного ставлення до людей з іншим світоглядом та релігійними переконаннями;

- ознайомлення особового складу з історією національного, культурного та релігійного становлення української державності;

- допомогу військовослужбовцям у розвитку їх особистих та колективних моральних якостей: братерства, мужності, хоробрості, відповідальності, поміркованості, жертвовності, дисциплінованості, розсудливості;

- забезпечення військовослужбовців релігійною атрибутикою, духовною літературою та іншими речами, потрібними для задоволення їхніх релігійних потреб; участь у реабілітації військовослужбовців, які потребують психологічної допомоги;

- надання допомоги та підтримки військовослужбовцям [1].

Ефективна робота військових капеланів у зонах бойових дій, де вони фактично замінюють психологів і укріплюють боездатність особового складу, підтверджує необхідність існування інституту військового капеланства [6].

Відповідно до Концепції душпастирської опіки у Збройних Силах та інших військових формуваннях України головним призначенням душпастирювання є: сповіщення військових про таїнство Бога; виховання почуття любові до Батьківщини, поваги до загальнонародних і загальнолюдських цінностей культурного та духовного надбання; розвиток у воїнів стійких

моральних якостей, необхідних для військової служби та подальшої суспільно-корисної діяльності. Головними завданнями душпастирства є:

- проголошення людям у погонах релігійних вчень, прилучення до святих таїнств;
- виховання любові до Бога, готовності до самопожертви заради Вітчизни і ближніх;
- формування у військових Божих чеснот (віри, надії, любові) і моральних чеснот (мудрості, поміркованості, мужності і справедливості), нетерпимості до всякого роду гріха – морального зла;
- усвідомлення всіма військовими (як начальниками, так і підлеглими) відповідальності перед Богом за свої вчинки;
- плекання вірності присязі, Бойовому прапорю частини;
- розвиток любові до Батьківщини, послуху керівництву держави та військовому командуванню;
- зміцнення віри у справедливість справи захисту Батьківщини;
- свідоме дотримання дисципліни як основи встановленого Божого порядку;
- розвиток морально-психологічної стійкості в подоланні небезпек і труднощів військової діяльності [7].

Згідно з чинним законодавством та угодами про співпрацю між деномінаціями та Збройними Силами (та іншими військовими формуваннями України), головними формами роботи військових душпастирів є:

- прилучення до святих таїнств військовослужбовців, які з власної волі звертається до душпастиря;
- організація відвідування військовослужбовцями місцевих храмів, розташованих поблизу місць дислокації військових частин;
- узгодження з командуванням частини питань відправлення богослужінь за умови відсутності храму поблизу частини;
- організація та впровадження навчальних програм з основ християнської віри;
- проведення спеціальних програм (антиалкогольної, антинаркотичної, проти самогубств, розлучень, дитячого виховання та ін.);
- робота з сім'ями військовослужбовців;
- відвідування хворих військовослужбовців у шпиталях і лікарнях;
- участь у складанні присяги молодим поповненням;
- освячення Бойових Знамен, військової техніки та приміщень;
- опіка над захороненнями воїнів, які загинули під час воєн;
- будівництво нових і відновлення старих храмів, призначених для потреб військовослужбовців;

- інші завдання, виходячи з реалій життя та специфічних умов діяльності Збройних Сил та інших військових формувань [7].

Оскільки діяльність військових капеланів спрямована на духовну опіку та підтримку прикордонників у визнанні (усвідомленні) та вирішенні їхніх духовних потреб, спектр яких є надзвичайно різноманітний, узагальнюючим показником впливу духовного піклування та втручання, а також стратегічного значення капеланства, може стати показник особистісного благополуччя, а саме: його зростання. Діяльність військових капеланів зорієнтована на роботу з внутрішнім світом прикордонників. Окрім того, у капеланів є більш широкі можливості працювати із сім'ями військовослужбовців, батьками, рідними порівняно з офіцерами, молодшими командирами та психологами [8, с. 347], оскільки на вимогу капелана вони швидше погодяться на зустріч, а відповідно – і розмову.

У своїй діяльності військовий священик (капелан) повинен надавати перевагу індивідуальним формам роботи з особовим складом прикордонного відомства. Надання психологічної підтримки прикордонникам з питань підвищення рівня та збереження особистісного благополуччя вимагає оволодіння військовими капеланами необхідними компетенціями. Військовий капелан, який надає психологічну допомогу у зазначеному контексті повинен:

1) мати активну життєву позицію, самостійно визначати життєві та професійні пріоритети, працювати на досягнення цілей;

2) володіти навичками вербальної комунікації: чітко та впевнено спілкуватися з широким колом осіб, швидко, логічно та структуровано формувати висловлювання;

3) володіти навичками написання текстів, листів, звітів, використовуючи чітку та лаконічну мову та навичками роботи з комп'ютером та в інтернеті;

4) володіти навичками активного слухання, рефлексії та навичками задавати відкриті питання, що допомагатиме прикордонниками розмірковувати над власним досвідом, моделями поведінки, переконаннями та проблемами;

5) бути орієнтованим «на клієнта», поважати його як цілісну особистість: володіти холістичним підходом у психологічній допомозі та підтримці і піклування про окремих прикордонників (членів їхніх сімей тощо), а також про прикордонний підрозділ в цілому із врахуванням зв'язків між фізичним, психологічним та духовним благополуччям, залишаючись при цьому орієнтованим на індивідуальні відмінності прикордонників;

6) володіти техніками надання емоційної підтримки та емпатії: техніками створення у прикордонників відчуття «перебування в проблемній ситуації разом з ними», допомагаючи прикордонникам не відчувати себе самотніми та кинутими на самоті, відчуття «розради, втіхи», відчуття «присутності підтримки з боку інших осіб» та налаштування на позицію

«триматися», створювати відчуття «безпечного місця», у якому прикордонники можуть бути самими собою і можуть висловити свої переживання і побоювання у конфіденційній обстановці;

7) володіти навичками швидкого прийняття рішень, визначення пріоритетів у роботі, навичками розробки та організації проектів і програм підвищення рівня та збереження особистісного благополуччя прикордонників з використанням групових форм роботи;

8) володіти навичками проведення консультацій та навичками організації спілкування з прикордонниками для досягнення поставлених цілей;

9) володіти навичками управління змінами, які виникають в середовищі здійснення професійної діяльності та життєдіяльності в цілому: вміти приймати життєві виклики, розуміти необхідність змін у власному житті та приймати оптимальні рішення для вирішення складних життєвих і професійних проблем, а також заохочувати до цього інших людей;

10) володіти навичками ведення переговорів з метою позитивної взаємодії з іншими людьми і досягнення бажаних узгоджених результатів;

11) володіти навичками роботи в команді: навичками співпраці, конструктивного виходу з конфліктних ситуацій для досягнення спільних цілей;

12) володіти аналітичним мисленням.

У межах правового поля здійснення професійної діяльності військові капелани ДПС України можуть надавати психологічну допомогу з питань підвищення рівня та збереження особистісного благополуччя прикордонників у напрямках соціально-психологічної підтримки та психологічної просвіти та профілактики.

Соціально-психологічна підтримка військовими капеланами з проблем, пов'язаних з підвищенням рівня та збереження особистісного благополуччя прикордонників, передбачає соціально-психологічне спрямування активності, рефлексії, осмислення та активізації прикордонників у напрямках особистісної здійсненності життя, переживання особистісної гармонії та активізацію власної самоефективності, спрямування активності на розвиток професійної компетентності та самореалізацію, мотивацію для здійснення професійної діяльності, професійний розвиток та досягнення.

Соціально-психологічна підтримка військовими капеланами з проблем, пов'язаних з підвищенням рівня та збереження особистісного благополуччя прикордонників, включає:

1) емоційну підтримку (формування впевненості прикордонників у тому, що про них дбають, їх люблять, про них піклуються, що вони не самотні, їхнє життя та діяльність є важливими тощо);

2) екзистенційно-смыслову психологічну підтримку в контексті релігійних вчень (порівняння життєвих та професійних ситуацій прикордонників із прикладами зі священних

писань, ведення дискусій та надання відповідей на запитання, чи правильно прикордонники ставляться до тієї чи іншої проблеми тощо, допомога у сприйнятті та інтерпретації подій і ситуацій, які відбуваються у житті прикордонників);

3) психологічну підтримку у напрямку активізації насаги (натхнення) на життя (допомога у переосмисленні складних життєвих та професійних ситуацій, допомога у використанні цих проблемних ситуацій як досвіду (ресурсу, інструменту), який сприятиме новому етапу розвитку, як причини для активізації зусиль для покращення життя та/або його зміни, активізація натхнення, загального піднесення й радості в житті)

Психологічна робота капеланів з прикордонниками в умовах здійснення професійної діяльності з охорони державного кордону проводиться з наступних психологічних проблем, пов'язаних з переживанням особистісного благополуччя:

1. Психологічна підтримка спрямована на психоемоційне пристосування до екстремальних (бойових) умов через пошук сенсу і мети проживання важких часів.

2. Психологічна допомога спрямована на подолання травматичних переживань, пов'язаних із пораненням або загибеллю побратимів чи цивільного населення, страхом перед смертю, провинною і прощенням тощо.

3. Психологічна допомога з питань сімейних проблем та відносин спрямована на мотивування та активне використання ресурсів віри (вірувань) та власне особистісних і професійних ресурсів прикордонників в управлінні власними труднощами, власним життям, професійним зростанням тощо.

4. Психологічна робота з родиною, колегами, керівництвом та друзями з питань соціально-психологічної підтримки прикордонників у складних життєвих та професійних ситуаціях.

5. Психологічна допомога з питань примирення та терпимості в прикордонних підрозділах.

6. Психологічна допомога з питань переживання духовної та особистісної гармонії.

7. Консультації з організації та забезпечення культурно-просвітницьких заходів, спрямованих на зростання особистісного благополуччя прикордонників: сприяння організації цих заходів та допомога в їхньому проведенні, формування потреби в прикордонників у необхідності прийняття участі в освітніх програмах, тренінгах та інших заходах, спрямованих на їхнє особистісне та професійне зростання та самореалізацію.

8. Допомога у залученні та підтримці зв'язку з різними зовнішніми установами, якщо це необхідно, і якщо потрібно, супровід прикордонників до цих установ.

Висновки та перспективи. Отже, діяльність капеланів у напрямках соціально-психологічної підтримки, психологічної просвіти та профілактики з питань підвищення рівня

та збереження особистісного благополуччя прикордонників є діяльністю, спрямованою на забезпечення задоволення релігійних потреб прикордонників, проведення релігійно-освітньої роботи з питань особистісної здійсненності, гармонії та самоефективності прикордонників, професійної мотивації, компетентності та самореалізації, розвитку та досягнень, а також здійснення індивідуальної душпастирського супроводу та опіки особового складу прикордонного відомства. Перспективи подальших розвідок пов'язані з підготовкою управлінського персоналу ДПС України щодо впровадження заходів психологічного забезпечення особистісного благополуччя персоналу в прикордонних підрозділах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Державній прикордонній службі України за № 1430/29560 від 02 листопада 2016 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1430-16>.
2. Border Patrol Strategic Plan The Mission : Protect America. 2012-2016 / U.S. Customs and Border Protection. 2012. 30 p. URL : https://nemo.cbp.gov/obp/bp_strategic_plan.pdf.
3. Garrett S. Peer support program: An overview of the United States border patrol peer support program; Presentation to the IOM Committee on Department of Homeland Security Workforce Resilience; February 4-5. Washington, DC. 2013. URL : [http://www.national-academies.org/hmd/~media/Files/Activity%20Files/Health Services/DHSWorkforceResilience/2013-FEB-04/Presentation/Garrett%20ScottPSP%20IOM%20brief%2020130201.pdf](http://www.national-academies.org/hmd/~media/Files/Activity%20Files/Health%20Services/DHSWorkforceResilience/2013-FEB-04/Presentation/Garrett%20ScottPSP%20IOM%20brief%2020130201.pdf).
4. Агаєв Н. А., Кокун О. М., Герасименко М. В., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Досвід роботи в армії США та арміях інших країн щодо недопущення втрат особового складу з причин, не пов'язаних із виконанням завдань за призначенням : методичний посібник. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2018. 156 с.
5. Положення про організацію психологічного забезпечення діяльності Державної прикордонної служби України №829 від 06.10.2008 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1068-08> (дата звернення 29.10.2018).
6. Томчук О. Душпастирська опіка у волонтерському русі на допомогу збройним силам України під час російської агресії (2014–2017). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Історичні науки». Острог, 2018. Вип. 27 : На пошану Володимира Трофимовича. С. 169–172.
7. Основні аспекти Концепції душпастирської опіки у Збройних Силах та інших військових формуваннях України. URL : <http://archiv.orthodox.org.ua/page-1671.html> (дата звернення 05.01.2019).

8. Дубовчук В. Роль та місце військового духовенства у розбудові сучасних збройних сил України. Історія та сучасні виклики непокараних злочинів радянського тоталітаризму проти церкви : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 11 червня 2015 р. Дніпропетровськ : Видавництво «Пороги» 2015. 364 с. С. 344–349.

REFERENCES

1. Polozhennia pro sluzhbu viiskovoho dukhovenstva (kapelansku sluzhbu) u Derzhavnii prykordonnii sluzhbi Ukrainy za № 1430/29560 vid 02.11. 2016 r. [Regulations on the service of the military clergy (chaplaincy service) in the State Border Guard Service of Ukraine No. 1430/29560 dated 02.11.2016]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1430-16>.
2. Border Patrol Strategic Plan The Mission : Protect America. 2012–2016 / U.S. Customs and Border Protection. 2012. 30 p. Retrieved from https://nemo.cbp.gov/obp/bp_strategic_plan.pdf.
3. Garrett S., 2013. Peer support program: An overview of the United States border patrol peer support program; Presentation to the IOM Committee on Department of Homeland Security Workforce Resilience; February 4-5. Washington, DC. Retrieved from <http://www.national-academies.org/hmd/~media/Files/Activity%20Files/HealthServices/DHSWorkforceResilience/2013-FEB-04/Presentation/Garrett%20ScottPSP%20IOM%20brief%2020130201.pdf>.
4. Ahaiev N.A., Kokun O.M., Herasymenko M.V., Pishko I.O., Lozinska N.S., 2018. Dosvid roboty v armii SShA ta armiiakh inshykh krain shchodo nedopushchennia vtrat osobovoho skladu z prychyn, ne pov'iazanykh iz vykonanniam zavdan za pryznachenniam. Metodychnyi posibnyk [Experience in the US Army and the armies of other countries to prevent the loss of personnel for reasons not related to the purpose of the assignment. Methodical Guide]. Kyiv: NDTs HP ZSU. 156 p.
5. Polozhennia pro orhanizatsiiu psykholohichnoho zabezpechennia diialnosti Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy № 829 vid 06.10.2008 r. [Regulation on the organization of psychological support for the activity of the State Border Guard Service of Ukraine No. 829 dated October 6, 2008]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1068-08>.
6. Tomchuk O., 2018. Dushpastyrska opika u volonterskomu rusi na dopomohu zbroinym sylam Ukrainy pid chas rosiiskoi ahresii (2014–2017) [Pastoral care in the volunteer movement to assist the armed forces of Ukraine during the Russian aggression (2014-2017)]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriiia "Istorychni nauky" [Scientific notes of the National University of Ostroh Academy. Series "Historical Sciences"]. Ostroh. # 27 : Na poshanu Volodymyra Trofymovycha. P. 169–172.
7. Osnovni aspekty Kontseptsii dushpastyrskoï opiky u Zbroinykh Sylakh ta inshykh viiskovykh formuvanniakh Ukrainy [The main aspects of the concept of pastoral care in the Armed Forces and other military formations of Ukraine]. Retrieved from <http://archiv.orthodox.org.ua/page-1671.html>.

8. Dubovchuk V., 2015. Rol ta mistse viiskovoho dukhovenstva u rozbudovi suchasnykh zbroinykh syl Ukrainy [The role and place of military clergy in the development of modern armed forces of Ukraine.]. Istorii ta suchasni vyklyky nepokaranykh zlochyniv radianskoho totalitaryzmu proty tserkvy : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [History and current challenges of non-punishable crimes of Soviet totalitarianism against the church: materials of the International Scientific and Practical Conference]. Kyiv, 11 chervnia 2015 r. Dnipropetrovsk : Vydavnytstvo «Porohy». 2015. 364 p. P. 344–349.

Volynets N. V. RECOMMENDATIONS TO THE MILITARY CHAPLAINS OF THE BORDER AGENCY ON RAISING THE LEVEL AND SAVING THE PERSONAL WELL-BEING OF THE STAFF OF THE STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE

Summary. In the article are represented the recommendations to the military chaplains of the border agency on raising the level and saving the personal well-being of the staff of the State Border Guard Service of Ukraine. It is noted that within the legal field of professional activity, military chaplains can provide psychological assistance on raising the level and saving the personal well-being of border guards in the areas of social and psychological support, psychological education and prevention. The competencies of military chaplains, which they must possess to provide psychological support to border guards on raising the level and saving personal well-being and solving the psychological problems associated with the experiences of personal well-being of border guards, are outlined.

It was shown that socio-psychological support, psychological education and prevention by military chaplains of problems related to raising the level and saving of personal well-being of border guards provides for the socio-psychological orientation of activity, reflection, comprehension and activation of border guards in the directions of personal feasibility of life, experience of personal harmony and activating self-efficiency, focusing on the development of professional competence and self-realization, motivation for professional development, professional development and achievement, as well as the implementation of individual pastoral care and guardianship of the staff of the border agency.

Key words: personal well-being, military chaplains, staff of the State Border Guard Service, socio-psychological support, psychological education and prevention.